

Projekt – Förstärkt vägledning mot arbetsmarknaden för asylsökande och nyanlända

Slutrapport

2022-01-18

Johnny Nilsson

1. Inledning

Under våren 2020 kontaktade Länsstyrelsen i Skåne och Region Skåne föreningen Skånes folkhögskolor för att diskutera möjligheten att utveckla vägledning mot arbetsmarknaden för asylsökande inom ramen för TIA verksamheten vid Skånes folkhögskolor. Bakgrunden var bland annat Statskontorets utvärdering av TIA från 2019 som visade att folkbildningens insatser för asylsökande rustar deltagarna väl inför kommande SFI studier men inte i lika hög grad förbereder dem för insteget till arbetsmarknaden.

En förfråga skickades till de sju folkhögskolor i Skåne som hade pågående eller planerad TIA projekt från hösten 2020 om att delta som pilotskola i ett projekt som gavs namnet "Förstärkt vägledning mot arbetsmarknaden för asylsökande och nyanlända."

Av de sju skolor som fick förfrågan anmälde fem intresse att delta. Det var Albins, Sundsgården, Munka, Furuboda och Österlen. En ledningsgrupp bildades för projektet med företrädare från Region Skåne, Länsstyrelsen Skåne och Arbetsförmedlingen Region syd. Koordinatör för Skånes folkhögskolor utsågs till projektledare.

Ledningsgruppen valde att koncentrera projektet till tre pilotskolor. De tre skolor som utsågs att genomföra pilotprojektet var Munka, Sundsgården och Albins folkhögskola.

Projektledningsgruppen utgick i urvalet från skolornas TIA ansökan och valde de tre skolor som i sina TIA projekt har angivit verksamhetsinriktning som ligger närmast vägledning mot arbetsmarknaden. Viss hänsyn togs också till Länsstyrelsens bedömning av vilka orter som är mest prioriterade i TIA verksamheten.

Pilotprojektets övergripande syfte fastställes till "att utveckla metoder för stärkt vägledning och kompetenskartläggning av asylsökande och nyanlända deltagare på folkhögskolan och därmed öka målgruppens förutsättningar för inträde i vidare studier eller arbete."

Region Skåne beviljade i juni 2020 150 000 kr till respektive Albins, Munka och Sundsgårdens folkhögskolor för genomförande av pilotprojekten. Dessa utvecklingsmedel avsåg att förstärka beviljade TIA-medel från Länsstyrelsen och gav de tre pilotskolorna utrymme att avsätta extra arbetstid för SYV (motsvarande) för att genomföra förstärkta utvecklingssamtal, extra arbetstid för språkstöd/tolk samt kompetensutvecklingsinsatser för de som utför samtalen.

Pilotprojektet vid de tre skolorna har pågått under ett läsår hösten 2020 och våren 2021. Under hösten 2021 inbjöds samtliga Skånes folkhögskolor till en inspirations- och spridningskonferens för att få del av erfarenheterna från pilotprojektet. Konferensen hölls den 12 november 2021 vid Sundsgårdens folkhögskola. Denna rapport sammanfattar de tre skolornas erfarenheter under projektet. Underlaget för rapporten kommer dels från de tre skolorna dels från redovisningen och diskussionerna vid de avslutande konferensen 12 november.

2. Bakgrund, syfte och mål för projektet.

Bakgrund

Statskontorets utvärdering av tidiga insatser för asylsökande och svenska från dag ett som genomfördes under 2019 visar att folkhögskolornas verksamhet väl rustar för fortsatta studier främst SFI men i mindre utsträckning innehåller insatser för att förbereda de nyanlända för etablering i arbetslivet.

Denna bild bekräftas i kontakter och samtal med folkhögskolorna i Skåne. Vägledning och SYV insatser på folkhögskolor är en förhållandevis ny verksamhet och har till stor del dominerats av vägledning mot vidare studier inom folkhögskolan eller för vidare utbildning efter folkhögskolan. Vägledning mot arbetsmarknaden eller mot yrkesutbildningar och arbetsmarknadsutbildningar förekommer i betydligt mindre utsträckning på folkhögskolan.

Genom att deltagarna på folkhögskolan förändras och allt större andel är födda utomlands och utgörs av nyanlända ökar behoven av förstärkt vägledning mot arbetsmarknaden. Folkbildningsrådets och SCB:s årliga deltagarstatistik visar att denna förändring av deltagargruppen är särskilt tydlig i Skåne jämfört med övriga landet.

Mål och syfte

Mot denna bakgrund fastställde projektledningen under våren 2020 följande mål och syfte för pilotprojektet:

- ”Ytterst är målet att genom en förstärkt vägledning underlätta och påskynda asylsökandes och nyanländas etablering i arbetslivet.
- Vi ser också projektet som en del i att generellt öka folkhögskolans kontakter med arbetslivet där utveckling av nya yrkesutbildningar, utökade platser riktade till yrkesutbildningar, kartläggning och klassificering av folkhögskolans yrkesutbildningar, utökad praktik och arbetslivskontakter är andra insatser som nu pågår och som strävar i samma riktning.
- Projektet syftar till att pröva metoder för att utveckla vägledningen mot arbetsmarknaden på folkhögskolan för målgruppen. Erfarenheterna från projektet ska sedan kunna ligga till grund för att förstärka vägledningen mot arbetsmarknaden på alla skolor i Skåne – och i förlängningen även alla skolor i Sverige.
- Vägledningen ska ta sin utgångspunkt i deltagarnas tidigare utbildning och arbetslivserfarenhet. Ambitionen bör vara att inom ramen för projektet identifiera och pröva olika metoder beroende på de nyanländas utbildningsbakgrund, kön och ålder.

- Målet är att de metoder för vägledning som utvecklas i projektet ska bli långsiktigt hållbara och få genomslag i ordinarie verksamhet. Metodutvecklingen ska därmed visa på hur verksamheten kan fortgå även utan särskilda projektmedel.
- Ur ett systemperspektiv ska projektet bidra till att synliggöra glapp och hinder i systemet från asyl-etablering-inkludering i arbetslivet.
- För deltagarna ska projektet ha gett ökad förståelse för svenskt utbildningssystem och arbetsmarknad samt därmed ökade möjligheter till medvetna studie- och yrkesval.
- För de deltagande skolorna ska projektet bidra till kompetensutveckling av SYV, lärare och rektor vad gäller vägledningsinsatser mot arbetsmarknaden riktade till nyanlända samt ge folkhögskolans personal ökade kunskaper om det regionala utbudet av yrkesutbildningar.”

3. Projektets genomförande

Projektet har letts av en ledningsgrupp bestående av Tobias Hedqvist Region Skåne, Mats Brandström Länsstyrelsen Skåne, Mehran Najafi Arbetsförmedlingen Region syd. Johnny Nilsson dåvarande koordinator för Skånes folkhögskolor har fungerat som projektledare.

Ledningsgruppen har träffats regelbundet vid ett flertal tillfällen under projektiden, mestadels digitalt till följd av att pandemin inträffade under tiden för projektets genomförande.

Projektledaren har haft regelbundna avstämningar med ansvariga på respektive skola. Skolornas rektorer har initialt medverkat i den gemensamma planeringen och uppstart av projektet samt vid den avslutande konferensen hösten 2021.

Projektet startades upp med en upptaktskonferens 2 sept. 2020. Vid konferensen medverkade då också företrädare för FAMN projektet. Ulf Wallin Folkbildningsrådet (FBR), Bo Zelei Marieborgs folkhögskola i Norrköping och Frida Fält Eslövs folkhögskola. Frida Fält redovisade erfarenheterna från Eslövs arbete med individuella studieplaner och ett självskattningsverktyg de utvecklat som inspiration till pilotskolorna att ta med sig i den fortsatta verksamheten. Som ett resultat av projektet startar nu Eslöv en fastighetsskötare utbildning på grundskolenivån. I utbildningen ingår praktik till 30 % (7 veckor) hos flera lokala bostadsbolag.

Vid upptakten informerade också Mehran Najafi om en rad webbaserade vägledningsverktyg som AF kan erbjuda, bland annat Yrkes- och studieförberedande moduler (YSM).

Alla tre pilotskolor redovisade sina planerade aktiviteter och att de är väl förberedda att starta upp den förstärkta vägledningen. Skolorna har färdiga mallar för hur det första vägledningssamtalet ska utformas och skolorna utbytte dessa, fritt att använda.

Alla skolor planerar också för täta kontakter med arbetslivet för deltagarna i projektet. En tanke är att deltagarna kan få träffa en svensk inom samma yrkesområde som deltagaren har tänkt att arbeta inom. Det finns också upparbetade kontakter med arbetsgivare som är beredda att ställa upp och informera om svenskt arbetsliv och även erbjuda studiebesök från deltagarna.

Under projektet gång har projektledningen träffat skolorna två gånger, i december 2020 och maj 2021, för att stämma hur projektet fortskrider och för att förmedla tips och erfarenheter mellan skolorna.

4. Verksamheten vid de tre pilotskolorna

Coronapandemin kulminerade dessvärre mitt under projekttiden så de restriktioner som följde har påtagligt förändrat förutsättningarna för de tre skolornas verksamhet under projektet. Flera av de arbetslivsrelaterade aktiviteterna som planerades exempelvis i form av företagsbesök har man tvingats ställa in eller skjuta på framtiden. Även samarbetet med andra föreningar i lokalsamhället som svenska kyrkan, studieförbund och föreningen "Hej främling" har varit betydligt svårare att genomföra än vad som gällt utan restriktionerna.

Trots detta har alla tre skolor genomfört den förstärkta vägledning mot arbetslivet de planerat med såväl individuella vägledningssamtal som vägledning i grupp. I vissa fall har dessa dock tvingats genomföras digitalt vilket skolorna redovisar påtagligt försämrade förutsättningarna att få en väl fungerande dialog mellan vägledaren och deltagarna.

Här följer en kort sammanfattning av verksamheten från respektive pilotskola.

Munka

Projektet startade som planerat i september. Deltagarna har via SYV haft vägledning i grupp samt minst 2 st individuella vägledningssamtal. Samtalen har innehållit en kartläggning av kompetenser, tänkt yrkesinriktning i Sverige och en plan för fortsatta studier med yrkesinriktning. Samtalen har skötts via språkstödjare och där det varit möjligt på engelska.

Erfarenheterna visar att gruppens deltagare har så olika bakgrunder och förutsättningar att det är svårt att ge vägledning för hela gruppen samlat. Hälften av deltagarna har akademisk utbildning medan resterande har låg eller ingen utbildning. Bland deltagarna finns hemmaarbetande kvinnor som helt saknar arbetslivserfarenhet. Därför har SYV under arbetets gång delat in dem i mindre grupper.

Deltagarna har fått stöd med validering av utländska betyg/utbildningar som annars inte skett. För flera enskilda deltagare har det öppnat intresset för nya yrkesinriktningar som tidigare inte var aktuella.

SYV har även arbetat tillsammans med pedagogisk personal inom SMF/Etablering bland annat genom utarbetande av workshop som genomförts bland deltagarna i TIA och Etableringskursen.

Sammantaget har Munka haft 30 TIA deltagare som berörts av projektet. Dessutom har projektet omfattat ytterligare 10 deltagare i Munkas etableringskurs som fått ta del av individuella vägledningssamtal dock i mindre utsträckning.

För SYV och den pedagogiska personalen har projektet bidragit till en avsevärd kompetensutveckling vad gäller stöd och arbetsmarknadsvägledning till nyanlända.

Albin

Projektet har omfattat en grupp på ca 20 TIA deltagare som fått vägledning i grupp och individuellt. Den individuella vägledningen har följt en strukturerad mall med kartläggning av utbildnings- och yrkesbakgrund samt deras intresseinriktning i för framtiden. Projektet har inneburit att denna grupp för första gången fått strukturerade vägledningssamtal som inte tidigare varit möjliga att ge.

På grund av minskade TIA resurser har gruppen tvingats att halverats från planerade 50-tal till 20 deltagare. Efterfrågan att få delta har varit långt större. Albin har samverkat i ett nätverk med Mångkulturellt center i Landskrona, Landskrona stad, Hej Främling och Sv. kyrkan. Samverkanspartners är velat slussa vidare fler deltagare till Albins men resursbrist har inte gjort det möjligt för skolan att ta emot fler. Samverkan har även skett med TIA samordnaren med ansvar för Landskrona.

Gruppen har delats in i två, en för de med högre tidigare utbildning och en för de med kortare utbildningsbakgrund. För gruppen högutbildade visade det sig att behoven är stora att få stöd med validering av betyg och tidigare utbildning. Kontakter har tagits med Lunds universitet och deltagarna har fått stöd för hur deras yrkeserfarenhet kan tas tillvara i Sverige.

Oron bland gruppen som ännu inte har uppehållstillstånd har varit stor och många av deltagarna har haft allvarliga sociala och ekonomiska problem som upptagit mycket av vägledningssamtalen.

Albin har haft ambitionen är att vidga projektet till mer yrkesinriktad vägledning mot specifika yrken i kombination med praktik och arbetsplatsbesök. Det har dock varit svårt att genomföra till följd av pandemin och de restriktioner den medfört.

Coronapandemin har även lett till att en stor del av TIA verksamheten skett per distans. Varje deltagare har av skolan fått tillgång till egen teknisk utrustning för att följa verksamheten digitalt. De enskilda vägledningssamtalen har dock i huvudsak skett fysiskt på plats i skolan.

Sundsgården

Sundsgården har haft en grupp i projektet med 10 deltagare – planen var 12 deltagare. Planen var att starta upp ytterligare en grupp på ca 10 deltagare under våren men det har inte varit möjligt på grund av pandemin. För samtliga deltagare har genomförts en kartläggning av tidigare arbetsmarknads- och utbildningsbakgrund samt en individuell plan för åtgärder mot ett utstakat yrkesmål. Utifrån deras mål har sedan gjorts djupdykningar i respektive yrke. Exempelvis i form av arbetsbeskrivningar, filmer och genomgång av kursinnehåll i aktuell yrkesutbildning i Sverige. I planeringen låg också studiebesök eller inbjudna föreläsare från den bransch de tänkt arbeta inom. Dock har Corona inneburit svårigheter att få detta till stånd. Verksamheten har också bestått av konkreta övningar och tips inför kommande jobbintervjuer där stor tyngdpunkt läggs på sociala koder i Sverige. Sundsgården har även haft generell grupp vägledning om arbetsmarknad och utbildningssystem i Sverige. Verksamheten har så långt som möjligt skett fysiskt på plats i Sundsgården.

Flera av deltagarna har varit välutbildade från deras hemland och deras förhoppning har varit att snabbt kunna arbeta inom sitt yrke i Sverige. Oftast är detta dock inte realistiskt då det kräver kompletterande yrkesutbildningar i Sverige. Ett exempel var en utbildad civilingenjör som nu behöver "starta om" med en YH utbildning för att bli anställningsbar. Någon har arbetat flera år som elektriker men saknar svensk certifiering. Någon av deltagarna har flera år som lärare i sitt hemland och har under projekttiden sökt till

Sundsgårdens lärarassistentutbildning. Dessa deltagare har också fått möjlighet att under viss tid följa och prova på Sundsgårdens lärarassistentutbildning på plats på skolan. Sundsgården har under projekttiden startat upp nya yrkesutbildningar inom IT och vård vilket gjort det lättare för de deltagarna i TIA verksamheten att ta steget till en yrkesutbildning.

Projektet har samverkat med ABF projekt "Steget" i Helsingborg där deltagarna först deltagit 12 veckor i den verksamheten för att därefter övergå till Sundsgårdens mer yrkesinriktade verksamhet. Även här har Coronas effekter gjort samverkan svårare att genomföra enligt tidigare plan. Sundsgården pekar också på Migrationsverkets hårdare bestämmelser om beviljande av reserättning som drabbat Sundsgården hårt. Alla deltagare är beroende av buss för att nå Sundsgården och utan reseersättning kan de inte delta. I projektet har man även samverkat med föreningar, andra TIA projekt och med kyrkor och samfund i Helsingborg.

Några av deltagarna har under tiden i projektet fått uppehållstillstånd och har slussats vidare till skolans SFI. En effekt av projektet har blivit att även SFI på skolan fått en tydligare yrkesinriktning.

Skolan har gett alla deltagare ett intyg vid avslutning av kursen som beskriver kursens huvudinnehåll och vilka moment som ingått. Till intyget bifogas den individuella planen. Syftet är att deltagarna ska kunna visa upp dokumenten för kommande arbetsgivare eller utbildningsanordnare.

5. Ekonomisk redovisning

Region Skåne beviljade 2020-06-11 utvecklingsmedel med 150 000 kr till respektive Albins, Munka och Sundsgårdens folkhögskolor för genomförande av pilotprojektet.

I villkoren för angavs att "utvecklingsmedlen avser extra arbetstid för SYV (motsvarande) för att genomföra utvecklingsamtal, extra arbetstid för språkstöd/tolk samt kompetensutvecklingsinsatser för de som utför samtalen. Utvecklingsmedlen förstärker beviljade TiA-medel från Länsstyrelsen Skåne"

Region Skåne har därutöver beviljat Skånes folkhögskolor i samverkan 25 000 kr för att koordinering, projektledning och sammanställning av rapport om pilotprojekten.

De tre pilotskolorna har 2021-08-30 till Region Skåne redovisat de merkostnader man haft till följd av projektet enligt följande:

- Albins 165 970 kr
- Munka 246 939 kr
- Sundsgården 171 200 kr

Merkostnaden avser i huvudsak extra arbetstid för SYV, lärare och språkstöd under perioden 2020-09-01—2021-06-04. För Munka folkhögskola har en del av dessa merkostnader kunnat finansieras med bidrag från Arbetsförmedlingen för förstärkt språkstöd.

Under samma period har koordinatören för Skånes folkhögskolor lagt ner extra arbetstid motsvarande 5 % tjänst i 9 månader för projektledning, träffar med de tre pilotskolorna samt förberedelser och deltagande i projektledningsgrupp. Utöver detta har Skånes folkhögskolor ansvarat för en sammanfattning av erfarenheterna av pilotprojektet i form av denna slutrapport samt planering och genomförande av spridningskonferensen 2021-11-12 där erfarenheterna från projektet redovisades.

6. Spridningskonferens 12 november 2021

För att sprida erfarenheterna från projektet i vidare krets i Skåne men även nationellt anordnades i november 2021 en inspirations- och spridningskonferens där samtliga Skånes folkhögskolor inbjöds att delta. Till konferensen inbjöds även företrädare för Folkbildningsrådets nationella ESF projekt FAMN (Folkhögskola som arena för metodutveckling med nyanlända). FAMN projektet har flera likheter med projektet "förstärkt vägledning" och båda projekten syftar till att utveckla metoder och arbetssätt för att på bästa sätt stödja nyanländas väg till studier och arbete.

Konferensen anordnades i samverkan mellan Skånes folkhögskolor, Region Skåne, Länsstyrelsen Skåne, Arbetsförmedlingen Region Syd samt Folkbildningsrådet (FBR). Vid konferensen deltog förutom talare och arrangörerna ett 15-tal deltagare från folkhögskolor i Skåne och från idéburen sektor i Skåne.

Under konferensen medverkade, förutom de tre pilotskolorna Munka, Sundsgården och Albin, även Eslövs folkhögskola som varit en av FAMN skolorna, Niga Hamasor, VETA Advisor som nationellt utvärderat FAMN samt Ulf Wallin (FBR) projektledare för FAMN.

Vid konferensen medverkade också forskaren Karin Sheikhi, Stockholms universitet.

Konferensen inleddes med att företrädare för Region Skåne och Länsstyrelsen i Skåne gav en bakgrundsbild till projektets tillkomst och påminde om de mål och syfte som fastställdes vid projektets start. Se kap 2.

Panelsamtal med pilotskolorna

Därefter följde ett panelsamtal med de tre pilotskolorna. Pilotskolorna företrädades av huvudansvarig för projektet på respektive skola, Anneli Jonsson, Munka, Ellinor Petersson, Sundsgården och Diar Asivand, Albins.

Här följer några av de erfarenheter pilotskolorna förmedlade:

- För att överbrygga de språkliga hindren kan det vara bra att få hjälp av språkstödjare eller annan personal på skolan som kan de nyanländas hemspråk. Dock viktigt att det är vägledaren som så långt det är möjligt själv håller samtalet. Genom att samverka med andra pedagoger på skolan så har deltagarna kunnat förberedas på ord och begrepp på svenska som förberett deltagarna inför vägledningssamtalet. Ibland har man använt sig av språkappar och i vissa fall har engelska fungerat bäst. De tipsade också om det finns böcker och material att hämta ner som specifikt anger yrkesbegrepp på olika språk.
- Alla tre skolor vittnade om att de flesta nyanlända befinner sig i en svår livssituation där vardagen är upptagen med att överleva både ekonomiskt och socialt. Inte sällan får vägledaren hjälpa deltagarna med rent praktiska hinder som att översätta brev från Försäkringskassan, fylla i blanketter från AF eller anmälan till förskolan. Vid vägledningssamtalet kan också trauman och minnen från krig komma upp till ytan. Att berätta om utbildning och sitt yrke från hemlandet väcker känslor i form av saknad och sorg som kan vara svårt för vägledaren att hantera. Vägledarna har varken utbildning eller vana att hantera den typ av samtal. I vissa fall har man kunnat

samverka med kurator på skolan eller andra i närsamhället som har den kompetensen. En viktig förutsättning för ett lyckat vägledningssamtal är också att stärka självkänsla hos deltagarna som ofta tappat tron på sin egen förmåga efter en tid i Sverige.

- De tre skolorna mötte också stora kulturella skillnader i synen på yrke och arbete mellan de nyanländas hemländer och Sverige. Exempelvis kräver vissa yrken inte utbildning i hemlandet vilket gör att deltagarna har svårt att motivera sig för att gå en längre yrkesutbildning. Vissa av deltagarna har lång utbildning och har haft högstatus jobb i hemlandet och förväntar sig att kunna ha samma yrke i Sverige. Ofta är det orealistiska förväntningar som vägledaren då måste hantera.
- Är målet att snabbt få ett arbete och egen försörjning realistiskt för alla nyanlända? Under projektet var många av deltagarna äldre kvinnor som aldrig varit ute i arbetslivet tidigare. Där kanske målet med insatserna i stället måste vara att ge dem kunskap om svenska samhället och ge dem förutsättningar att stödja sina barn i deras skolgång.

De tre skolorna berättade också om de arbetsmetoder och material de använt i projektet. Vägledningen följde i de flesta fall tre faser.

- a. Kompetenskartläggning där man använt sig av mallar för kompetenskartläggning- vad kan jag, vad vill jag göra i Sverige?
- b. Därefter ringa in vad som för den enskilde är realistiska yrkesval. Här ingår att förmedla information om vilka jobb som nu efterfrågas på svenska arbetsmarknaden och vilken utbildning och kompetens de kräver.
- c. Först i fas tre följer en mer preciserad vägledning mot specifikt yrke och val av utbildning.

Forskaren Karin Sheikhi

Efter skolornas presentation presenterade forskaren Karin Sheikhi, Stockholms universitet, sin avhandling "Vägar till förståelse – Andraspråkstalare i samtal med en studie- och yrkesvägledare". Hon hade i sin forskning följt fyra SFI studerande och dokumenterat deras samtal med sin studie-och yrkesvägledare. Karin Sheikhi betonade att hon är språkforskare och koncentrerar sig därför på det hon iakttagit om själva samtalet. Målet med samtalet menade hon bör vara "delad förståelse".

Hon gav flera handfasta råd vad en vägledare bör tänka på för att samtalet ska nå denna delade förståelse.

- Tänk på att det är ett ojämlikt förhållande i samtalet. Du leder- de svarar. Du är, i deras ögon, en myndighetsperson inte en jämlike. För att överbrygga detta gav hon exempel från sin avhandling där en vägledare haft foto på sina barn på bordet och inledde samtalet med att fråga om deltagaren har egna barn. En annan vägledare förde in samtalet på sport som de har som gemensamt intresse. Att prata om saker som inte direkt har med vägledning att göra kan alltså vara till fördel för andraspråkstalarens och hens språkliga möjligheter.

- Det är viktigt att ge språkligt stöd under samtalet. Tala långsamt, lägg in många och långa pauser i samtalet, lyssna, fyll i med rätt ord eller uttal om det behövs. Får du en fråga omformulera den. ...menar du att...Använd engelska ord om det funkar bättre.
- Ordval kan ha olika betydelse i olika kulturer. En fråga som "Vad gjorde du i ditt hemland?" kan betyda många olika saker. Menas yrke eller hur mycket ska deltagaren förväntas berätta.
- Strukturera samtalet. För en andraspråktalande kan det vara svårt att följa strukturen i samtalet, särskilt som det kanske är första gången de har ett vägledningssamtal. Var därför extra tydlig i strukturen av samtalet. "Nu byter vi ämne...", "Nu ställer jag en fråga, du behöver inte svara ja eller nej utan berätta fritt." Nu ska jag ta upp tre saker..."

FAMN projektet

Ulf Wallin, FBR, gav en inledande översikt om projektet. FAMN är ett treårigt nationellt ESF projekt vars huvudägare är Folkbildningsrådet. Projektet har omfattat fem folkhögskolor från olika delar av landet, varav en från Skåne, Eslövs folkhögskola. Projektet är nu avslutat och utvärderat av en extern utvärderingsfirma VETA Advisor.

Projektet syftar till att pröva metoder för att rekrytera unga nyanlända till allmän kurs på folkhögskola och stödja deras studier fram till slutförd gymnasieutbildning. Projektet innehåller tre metodutvecklingsdelar:

- a. Rekrytering av unga nyanlända till Allmän kurs
- b. Integrera unga nyanlända i befintliga kurser på folkhögskolorna och ge dem stöd för att kunna fullfölja utbildningen med godkända resultat
- c. Utveckla metoder för att ge de unga nyanlända vägar vidare till arbete, vidare studier eller praktik efter fullföljd utbildning på folkhögskolan.

Ulrika Gleisner, rektor på Eslövs folkhögskola gav sina reflektioner och erfarenheter av FAMN projektet utifrån Eslövs folkhögskola. Här följer några av hennes slutsatser:

- Ska ett projekt bli framgångsrikt och långsiktigt till nytta för verksamheten måste alla på skolan involveras i projektet. Så var det inte i Eslöv när vi startade men vi la snabbt om inriktningen så att alla på skolan var en del av projektet och kände ansvar för dess genomförande.
- Projektet ledde fram till att en nära samverkan utvecklades mellan SYV och kuratorfunktionen på skola. Så var det inte tidigare men nu är denna samverkan en naturlig del till nytta för alla deltagare på skolan.
- Vi har utvecklat en egen självskattningsmodell som deltagarna via SchoolSoft själva fyller i som grund för vägledningssamtalet. Därefter upprättas den individuella studieplanen för deltagarna. Vi har infört en "mitt termins avstämning" av studieplanen för att få en mer löpande uppföljning och justering av studieplanen.
- Vi har infört en öppen verksamhet som vi kallar "Mittpunkten" där alla deltagare kan få stöd i sociala frågor utan att behöva boka tid. Det är alltså inte fråga om läxhjälp utan ett studiesocialt stöd. Viktigt är att detta inte är schemalagt.

- Ge utrymme och tid för personal och deltagare att samverka med andra utanför skolan. Det kan vara tid för att besöka och träffa arbetsgivare eller föreningsliv. Även externa kontakter med kommunen eller myndigheter tillför båda skolan och deltagarna värdefulla erfarenheter och kontakter.
- Ulrika avslutade med uppmaningen "Håll i och håll ut". "Se till att integrera era projekt i vardagen för alla på skolan"

FAMN projektet har utvärderats externt och Niga Hamasor från VETA Advisor har varit nationell utvärderare av FAMN. Niga gav en bild av hur utvärderingen genomförts och resultatet. Utvärderingen visar på goda resultat. Över ett 100 olika metoder har utvecklats vid de fem skolorna som nu kan vara till nytta för alla folkhögskolor i Sverige. Metoderna och berättelserna från projektet finns nu dokumenterad i en metodbok som finns att hämta på FBR hemsida.

Utvärderingen har inte bara bestått av en rapport efter avslutad projekttid utan varit en "lärande utvärdering" med flera löpande seminarier och workshops under projekttiden där den nationella utvärderaren samlat skolorna för erfarenhetsutbyte och avstämningar.

FAMN projektet har arbetat med flera strukturerade modeller för kvalitetsuppföljning. Varje aktivitet och metod utvärderas löpande av skolorna själva och resultatet mäts och följs upp både på kort och lång sikt. Skolorna har följt en fastställd utvärderingsmall enligt följande: Var är vi? Var ska vi?, Vad gör vi? och Hur blev det? Detta sker löpande och blir inte resultatet enligt målen justeras aktiviteterna och metoderna.

Utmaningen för skolorna har varit att hitta balansen mellan frihet och systematik. Fastställda utvärderings- och kvalitetsmodeller riskerar att krocka med folkhögskolans kultur av frihet. Bedömningen från såväl utvärderare som de deltagande skolorna var dock att de hittat denna balans. Folkhögskolans frihet får inte innebära frihet från uppföljning och kvalitetskontroll. Nyckeln är att involvera alla på skolan i detta arbete och att det blir en långsiktig del i det vardagliga arbetet på skolan.

Bikupediskussioner

Konferensen avslutades med en kort bikupediskussion i fyra grupper under temat – Hur går vi vidare? Grupperna lämnade tre konkreta förslag:

1. Skapa och håll liv i ett SYV nätverk mellan folkhögskolornas vägledare och SYV ansvarig.
2. Skolans ledningar bör ta ansvar för att SYV funktionen på folkhögskolans inkluderas i hela skolans verksamhet och får tid för samverkan med pedagogerna och den studiesociala personalen.
3. Stimulera till mer samverkan och kontakter mellan folkhögskolorna i Skåne. Skicka material och mallar till varandra. Träffas regelbundet- inte bara rektorer och ledning utan all personal.

7. Avslutande reflexioner och rekommendationer

Att målmedvetet arbeta med att slussa deltagarna vidare till arbetsmarknaden eller till en specifik yrkesutbildning är en relativt ny verksamhet i folkhögskolans värld. Det har dock blivit en allt viktigare del i folkhögskolans verksamhet i takt med att deltagargrupperna förändrats och allt större andel av deltagarna är utlandsfödda och äldre. Denna utveckling är särskilt tydlig i Skåne där andelen utlandsfödda deltagare på folkhögskolan är betydligt högre än i riket i övrigt.

Den förändrade deltagarsammansättningen innebär också att väglednings insatser blir en allt mer central del i folkhögskolans verksamhet. Pilotprojektet vid de tre skolorna i Skåne belyser detta tydligt. Vägledning och kontakter mot arbetslivet tillsammans med kompetenskartläggning av deltagarnas tidigare livserfarenheter har vid alla de tre skolorna varit en uppskattad och av deltagare efterfrågad verksamhet.

En viktig slutsats av projektet är därmed att de folkhögskolor som ännu inte haft möjlighet att prioritera tid och resurser för vägledning kommer att behöva förstärka denna del om man ska kunna leva upp till deltagarnas behov och efterfrågan.

Projektet visar också att samspelet och samverkan mellan SYV funktionen och övrig personal är viktig för att kunna lyckas med att stärka deltagarnas insteg på arbetsmarknaden. SYV funktionen blir då mer av en samordnare av hela skolans aktiviteter som syftar till att stärka kontakterna med det omgivande samhället och arbetslivet. SYV kan inte fungera väl utan denna samverkan med andra pedagoger och med skolans ledning.

I grunden är vägledning för gruppen nyanlända inte annorlunda än för övriga deltagare. Det handlar om att stödja individen i dess planering för att gå vidare i livet mot sina mål. Erfarenheterna från projektet visar dock att det också finns särskilda utmaningar som är kopplade till de nyanländas särskilda förutsättningar.

Språket utgör givetvis en sådan självklar utmaning. Tvåspråkig vägledning genom att SYV samarbetar med språkstödjare och/eller tolk vid vägledningssamtalen kan vara en väg att uppnå ömsesidig förståelse i samtalet. Dock vittnar pilotskolorna om att detta kan skapa ett avstånd och i vissa fall även missförstånd genom att språkstödjaren blir en barriär mellan SYV och deltagaren. Viktigare då är kanske som forskaren Karin Sheikhi lyfte fram vid spridningskonferensen att SYV arbetar medvetet med att under samtalet stämma av att deltagaren och SYV har uppnått ömsesidig förståelse. Även vad gäller språkutmaningen är samspelet mellan SYV och övriga pedagoger av central betydelse. Deltagarna kan i sin övriga undervisning språkligt förberedas inför vägledningssamtalet genom att de tränas på uttryck, begrepp och ordförråd som har bäring på det pågående vägledningssamtalet.

En annan utmaning som de tre pilotskolorna återkommande lyft under projektet är att de nyanländas sociala situation har stor betydelse för hur vägledningen utformas. Många av de nyanlända är inne i en omtumlande och ny livssituation som upptar deras vardag. Inte sällan handlar då samtalet med vägledaren mer om den vardagen som kontakter med myndigheter och kommunen än om själva vägledningen. Inte sällan har också nyanlända med sig traumatiska livserfarenheter som gör samtalet svårt och utmanande. En viktig lärdom från projektet är därför att ledningen för skolan måste ge vägledarna förutsättningar att

förbereda sig för detta och ge möjlighet till kompetensutveckling kring dessa teman. Samtidigt är det viktigt att vägledaren inte tar på sig rollen att vara ett stöd för deltagarens sociala och psykiska problem. Vägledaren ska vara vägledare och värna den yrkesrollen och kompetensen. Det är dock viktigt att skolläring har tydliga rutiner för hur dessa utmaningar ska kunna mötas på annat sätt än genom vägledningssamtalet.

En tredje utmaning som lyftes fram av under pilotprojektet är vad pilotskolorna benämnde den kulturella utmaningen. Yrken och arbetsområden har olika status i olika länder och kulturer. I Sverige är det en självklarhet att hantverksyrken och andra "arbetaryrken" kräver en gedigen och många gånger lång yrkesutbildning. I flera av de nyanländas hemländer är det inte så. Statusen för dessa yrken är oftast lägre än i Sverige och därför kan en nyanländ känna det som en nedgradering att ta sig an en sådan yrkesutbildning. I Skåne finns efterfrågan på arbetskraft från den gröna näringen som jordbruk, fruktodling och djurhållning. Pilotskolornas erfarenheter var att det bland vissa nyanlända fanns ett motstånd mot att utbilda sig mot dessa yrken. I deras hemländer var arbete med djur lågstatusyrken. Någon av deltagarna nämnde det som att "arbeta som fåraherde vill jag inte".

Flera av de nyanlända som pilotskolorna mötte i vägledningen hade yrken i sina hemländer med hög status som krävt lång utbildning i sina hemländer och förväntar sig att kunna få motsvarande yrke i Sverige. Inte sällan stöter dessa på stora svårigheter att få sin utbildning erkänd och validerad till att bli erkänd på den svenska arbetsmarknaden. Läkare, apotekare med flera yrken kräver en lång rad tester och kompletterande utbildningar innan de kan få arbeta i samma yrke i Sverige. Det har därför varit en viktig funktion för vägledarna vid de tre skolorna att stödja deltagarna i att få sina betyg och utbildning validerade till svenska förhållande. Men i flera fall har samtalet i stället handlat om att övertyga deltagarna att de kanske behöver välja en ny yrkesbana i Sverige. Här krävs betydligt mer av information och utbildningsinsatser för de nyanlända om svensk arbetsmarknad och vilka krav som ställs på utbildning. Detta bör såväl folkhögskolorna som övriga utbildningsväsendet integrera mer i sin ordinarie verksamhet riktad till nyanlända.

Till det kulturella hör också den könsmässiga skillnaden i yrkesval. För en nyanländ kvinna kan det kulturellt kännas svårt att söka sig mot yrken som långtradarchaufför eller bussförare trots att det är yrken som efterfrågar arbetskraft i Skåne. Kulturella och könsmässiga föreställningar är svåra att utbilda bort. Att visa på förebilder är en väg att gå. När S:t Birgittas folkhögskola i Malmö bjöd in en syrisk trebarnsmor som arbetar som programmerare till sin skola blev det en ögonöppnare för många andra av skolan kvinnliga nyanlända och gav förutsättningar för skolan att starta upp en programmeringskurs riktad till kvinnor med utländsk bakgrund. Fler folkhögskolor borde kunna tänka likartat inom fler yrken för att bryta de könsmässiga yrkesvalen.

Ur ett samhälligt perspektiv visar erfarenheterna från de tre pilotskolornas förstärkta vägledning att deltagargruppen nyanlända har enorma resurser att bidra med för det svenska samhälle. De har motivation, driv, vilja och styrka att snabbt bli en del i svenska samhället och bidra i arbetslivet. De har kompetenser med sig från sitt tidigare liv som behövs och efterfrågas i svenskt arbetsliv. Ända har de så svårt att komma vidare till arbete

eller praktik. Det handlar mer om ett systemfel i det svenska samhällets mottagande och integration än tillkortakommande från de nyanlända. Tidiga, långsiktiga och regelbundna kontakter med svenskt arbetsliv och föreningsliv saknas i stor utsträckning för de nyanlända. Det gör att de inte får chansen att visa vad de kan och vill. I stället isoleras de tillsammans med andra nyanlända och ju längre tiden går ju svårare får de att komma in i svensk samhället och arbetslivet. Här kan utifrån folkhögskolornas perspektiv en ökad samverkan mellan folkhögskolan, föreningsliv och arbetslivet bidra till att de nyanlända deltagarna snabbare kan hitta sin väg till arbete och egen försörjning. En del folkhögskolor har påbörjad denna resa men mycket återstår på de flesta folkhögskolor innan verksamheten blir en naturlig integrerad del i lokalsamhället runt skolan.